

ASPIRACJE EDUKACYJNE UCZNIÓW ZESPOŁU SZKÓŁ ŚW. PIOTRA W MIANDRIVAZO ORAZ W LICEUM MATKI BOSKIEJ SALETYŃSKIEJ W ANTSIRABE NA MADAGASKARZE W ŚWIETLE BADAŃ EKSPLOKACYJNYCH

Educational aspirations of students of the School of St. Peter in Miandrivazo and High School of Our Lady of La Salette Antsirabe in Madagascar in exploratory research

Abstrakt

W czerwcu i lipcu 2015 roku zostały przeprowadzone badania eksploracyjne pt. *Aspiracje edukacyjne uczniów malgaskich* w dwóch katolickich szkołach prywatnych – w Zespole Szkół Świętego Piotra w Miandrivazo oraz w Liceum Matki Boskiej Saletyńskiej w Antsirabe. Próba liczyła 265 uczniów. Uzyskane dane wskazują, że malgascy uczniowie mają bardzo wysokie aspiracje edukacyjne. 27,5% respondentów chce uzyskać dyplom wyższej uczelni. Należy podkreślić, że jakość edukacji na Madagaskarze jest bardzo niska. Powszechnym problemem jest powtarzanie klas przez uczniów. Pośród badanych prawie połowa 47,5% przynajmniej raz powtarzało klasę. Jednak mimo to większość z nich (57,4%) jest pewna, że uda im się osiągnąć wymarzony poziom edukacji, w tym 50,6% nie miała w tej kwestii żadnych wątpliwości.

Słowa kluczowe: aspiracje edukacyjne, uczeń, powtarzanie klas, poziom edukacji

Abstract

The exploratory research *Educational aspirations of Malagasy students* was carried out in June and July 2015. It was carried out in two Catholic private schools – in the School Complex of St. Peter in Miandrivazo and in the High School of Our Lady of La Salette in Antsirabe. The study was conducted on a group of 265 students. The results indicate that the surveyed respondents have very high educational aspirations. 27,5% of them indicated that they want to get a university degree. It should be mentioned that the quality of education in Madagascar is very low. Excessive grade repetition is a common problem. Nearly half of the surveyed students 47,5% have repeated at least one grade. But the majority of them (57,4%) are convinced they'll reach the level of education of their dreams.

Keywords: educational aspirations, learner, repetition, education level

Wstęp

Afryka subsaharyjska jest regionem o najniższym poziomie skolaryzacji dzieci na poziomie szkoły podstawowej na świecie. Średnia w tym zakresie dla krajów rozwijających się w 2015 roku wynosiła 91%. Natomiast w Afryce Subsaharyjskiej liczba dzieci uczęszczających do szkoły podstawowej stanowi zaledwie 83% dzieci objętych obowiązkiem szkolnym (United Nations 2015: 24). Afryka Subsaharyjska jest także regionem o najwyższym odsetku dzieci przerywających edukację już na poziomie szkoły podstawowej. W 2009 roku odsetek ten wyniósł 42% uczniów, co oznacza, że dwoje na pięciu uczniów, którzy rozpoczęli naukę, przerwało ją, nie ukończywszy wszystkich klas szkoły podstawowej. Największa liczba dzieci, bo aż 17%, przerywa edukację, zanim osiągnie poziom drugiej klasy (Unesco 2012: 32–36).

Pomiary jakości edukacji w Afryce Subsaharyjskiej ukazują niską jakość nauczania w poszczególnych państwach. Jednym z programów mierzących jakość edukacji w krajach frankofońskich jest PASEC – Programme d'analyse des systèmes éducatifs de la COFEMEN¹. Jest on prowadzony w jedenastu krajach frankofońskich: Wybrzeże Kości Słoniowej, Benin, Czad, Kongo, Burkina Faso, Senegal, Gabon, Burundi, Kamerun, Madagaskar. Badania przeprowadzane były w latach 2004–2009 i objęły uczniów klas drugich i piątych szkoły podstawowej. Uczniowie rozwiązywali test z matematyki oraz z języka francuskiego, który jest językiem nauczania w tych krajach (zob. tabela nr. 1). Średni wynik z testu z matematyki w piątym klasach wynosił 39,6 punktów na 100 możliwych, przy czym najwyższe wyniki osiągnęli uczniowie z Madagaskaru (średnia 52,6 punktów), najslabiej wypadli uczniowie z Wybrzeża Kości Słoniowej – 27,3 punktów. Natomiast z języka francuskiego średni wynik w klasach piątym wynosił 40,2 punktów na 100. Najwyższe wyniki osiągnęli uczniowie z Gabonu (61,4 punktów), najniższe z Beninu i Czadu (odpowiednio 31,6 i 31,7 punktów) (COFEMEN 2013: 3).

Tabela 1. Wyniki badań PASEC w krajach frankofońskich.

Kraj – w nawiasie rok badania	PKB per capita	Wydatki państwa na ucznia w % PKB per capita	% uczniów osiągających 5 klasę	% uczniów mówiących w domu po francusku	Średni wynik testu z języka francuskiego w 5 klasie (na 100 punktów)	Średni wynik testu z matematyki w 5 klasie (na 100 punktów)
Czad (2004)	262	6,3%	48	10,2	31,7	33,9
Benin (2005)	321	11,8%	57	8,7	31,6	32,5
Kamerun (2005)	679	8,3%	60	31	53,4	46,8
Madagaskar (2005)	253	5,1%	57	0,7	36,9	52,6
Gabon (2006)	4263	4,00%	70	94,3	61,4	44,3
Burkina Faso (2007)	260	16,6%	42	9,8	37,7	38,5
Kongo (2007)	1103	3,4%	79	29	36,9	36,4
Senegal (2007)	509	10,7%	69	5,2	40,6	42,1
Burundi (2009)	144	18,8%	41	2,7	41,6	45
Wybrzeże Kości Słoniowej (2009)	1137	16,6%	55	23,7	37,3	27,3
Komory (2009)	824	12,4%	–	7	33,6	36,5
Średnia	752,58	9,1%	58	17,94	40,2	39,6

Źródło: CONFEMEN 2013: 3.

Jakość edukacji na Madagaskarze, podobnie jak w innych krajach Afryki Subsaharyjskiej, jest niska. Na wyspie problem stanowi powtarzanie klas oraz przedwczesne opuszczanie szkoły przez uczniów. W latach 2000–2013 średni wskaźnik opuszczania szkoły podstawowej wynosił 15%. Każdego roku klasę powtarza około 1/5 uczniów (21%). Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat wzrósł odsetek dzieci kończących pełne pięć klas pierwszego cyklu nauczania podstawowego, choć należy podkreślić, że po wzroście z 41,4% w latach 2002–2003, do 78,8% w latach 2008–2009, po okresie kryzysu politycznego, wskaźnik spadł w okresie 2013–2014 do 69,5% (Unesco 2015: 19). Niską jakość malgaskiego systemu edukacji potwierdzają także wyniki badań PASEC prowadzone wśród uczniów klas drugich i piątym szkół podstawowych w roku szkolnym 2004/2005. Średnio uczniowie, zarówno w klasie drugiej, jak i w piątej, odpowiadali poprawnie tylko na 3

¹ COFEMEN – Konferencja ministrów edukacji krajów frankofońskich. COFEMEN działa od lat 60. XX wieku. Jego celem jest współpraca między poszczególnymi państwami w zakresie polityki edukacyjnej.

z 10 pytań z testu z języka francuskiego, na 5/6 z 10 pytań z testu z matematyki oraz na 5 z 10 pytań z języka malgaskiego. Żaden z uczniów nie uzyskał 100% punktów z któregośkolwiek z testów (PASEC, 2008: 69–80)².

O jakości nauczania w malgaskich szkołach świadczyć mogą także wyniki ogólnokrajowych egzaminów państwowych. Wyniki egzaminów w 2014 roku kończących nauczanie na poziomie elementarnym (egzamin CEPE) wypadły znacznie lepiej niż egzamin BEPC kończący pełny cykl nauczania na poziomie podstawowym – egzamin gimnazjalny. Egzamin CEPE zdało 88,97% przystępujących do niego uczniów. Rozpiętość między regionami była od 85% do 93%. Natomiast jeżeli chodzi o wyniki egzaminu BEPC, to zdało go zaledwie 50% przystępujących do niego uczniów w miastach i tylko 30% na wsi. Dodatkowo należy zaznaczyć, że nie wszyscy uczniowie ostatnich klas gimnazjum zostali dopuszczeni do egzaminu końcowego. Na przykład w regionie Beroroha, Atsimo, Andrefana spośród 243 kandydatów zostało dopuszczonych tylko 78 uczniów (Radasimalala 2014; Ratsiazo 2014).

Charakterystyka badania

Punktem wyjścia do podjęcia badań dotyczących aspiracji edukacyjnych uczniów malgaskich było pytanie badawcze, czy w sytuacji niskiej jakości nauczania na Madagaskarze młodzież nie zniechęca się, ale chce kontynuować naukę na dalszych szczeblach edukacji. Badanie eksploracyjne zostało przeprowadzone na przełomie czerwca i lipca 2015 roku. Kwestionariusz ankiety został przesłany do miejscowego informatora, który rozdał ankiety podczas lekcji w dwóch szkołach na Madagaskarze. Do badania wybrane zostały dwie katolickie szkoły prywatne – Zespół Szkół Saint Pierre w miasteczku Miandrivazo położonym w środkowo-zachodniej części kraju oraz Liceum Notre Dame de la Sallette w mieście Antsirabe położonym w centralnej części kraju. Dodatkowo rozdano ankiety w klasie maturalnej w szkole państwowej w Miandrivazo. Badaniem zostali objęci uczniowie klasy piątej szkoły podstawowej, klasy trzeciej gimnazjum oraz ostatnich klas licealnych – klas maturalnych. Łącznie rozdano 326 ankiet, wypełnione ankiety zwróciło 265 uczniów – 45 ze szkoły podstawowej, 27 z gimnazjum oraz 144 z klas maturalnych (45 z Miandrivazo i 89 z Antsirabe ze szkół prywatnych oraz 12 ze szkoły państwowej). W badaniu wzięło udział 121 mężczyzn i 144 kobiet, we wszystkich klasach przeważały o kilka punktów procentowych kobiety.

Pewną trudność w przeprowadzeniu badań stanowił język. Ankieta, z powodu braku znajomości języka malgaskiego przez badacza, została przygotowana w języku francuskim, co wymagało od ankietowanych znajomości tego języka. Uczniowie na Madagaskarze od pierwszych klas szkoły podstawowej uczą się języka francuskiego jako języka dodatkowego, a od pierwszych klas gimnazjum językiem wykładowym przedmiotów ścisłych jest język francuski. W prywatnych szkołach katolickich język francuski jest językiem nauczania od czwartej klasy szkoły podstawowej³. Pomimo nauczania w języku francuskim poziom znajomości tego języka wśród uczniów nie jest zadowalający, co potwierdzają m.in. wspomniane wyżej badania PASEC. Uczniowie klas piątych, za przyzwoleniem nauczyciela, na pytania otwarte w większości odpowiedzieli w języku malgaskim⁴. Natomiast niski zwrot ankiet w klasach gimnazjalnych (27 z 68) być może można tłumaczyć niewystarczającą znajomością języka francuskiego przez uczniów.

Przeprowadzone badania, ze względu na małą liczbę przebadanych uczniów, nie pozwalają na formułowanie uogólnień na szerszą populację uczniów malgaskich. Zwłaszcza mały zwrot ankiet z trzeciej klasy gimnazjum (27 z 68 rozdanych ankiet) nie pozwala na pełną charakterystykę tej kategorii wiekowej uczniów, nawet w wybranej do badania szkole. Dlatego też wyniki należy traktować jedynie jako wytyczne do dalszych badań. Niewątpliwie jednak zebrane odpowiedzi dają pewien obraz aspiracji edukacyjnych badanych uczniów.

Kwestionariusz ankiety składał się z 20 pytań. Z ośmiu pytań metryczkowych, w tym z czterech pytań dotyczących aktywności zawodowej rodziców oraz ich znajomości języka francuskiego. Kolejne dziesięć

² Należy zaznaczyć, że na Madagaskarze do 2008 roku językiem wykładowym od trzeciej klasy szkoły podstawowej był język francuski, zatem uczniowie klas piątych rozwiązywali testy z matematyki w języku francuskim.

³ Język francuski był językiem wykładowym od czwartej klasy szkoły podstawowej również w szkołach państwowych do 2008 roku, kiedy została wprowadzona nowa reforma o systemie edukacji. Większość szkół prywatnych, w tym szkoły katolickie, pozostały jednak przy starych zasadach nauczania.

⁴ Odpowiedzi zostały następnie przetłumaczone przez informatora na język francuski.

pytań było pytaniami zamkniętymi i dotyczyły stosunku respondentów do uczenia się oraz ich wymarzonego poziomu edukacji, który chcieliby osiągnąć. Ostatnie pytanie było pytaniem otwartym, dotyczącym opinii uczniów, dlaczego uda im się lub nie uda osiągnąć wymarzony poziom edukacji.

Analiza wyników

Badania przeprowadzone zostały w szkołach prywatnych, które reprezentują na Madagaskarze najwyższą jakość nauczania, jednak pomimo tego prawie połowa uczniów (47%) powtarzała klasę, w tym 11% powtarzała klasę dwa razy, a dwóch uczniów (0,8%) więcej niż dwa razy (tabela 1). Średnia ocen uzyskana przez respondentów na semestr również nie była najwyższa. 50% uczniów nie uzyskało na semestr większej liczby punktów niż 10,40 na 20 możliwych, a 15 punktów i więcej osiągnęło zaledwie 4% uczniów. Przy czym najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie szkoły podstawowej, a najłabsze w liceum, gdzie najwyższa liczba uzyskanych punktów na semestr wynosiła 15 na 20 możliwych, a 75% uczniów nie uzyskało więcej niż 11 punktów.

Tabela 1. Odsetek badanych deklarujących powtarzanie klasy.

Powtarzanie klas	Częstość	Procent
Nigdy	139	52,5
Tak, raz	94	35,5
Tak, dwa razy	29	10,9
Tak, więcej niż dwa razy	2	0,8
Ogółem	264	99,6
Brak odpowiedzi	1	0,4
Ogółem	265	100,0

Źródło: badania własne.

Generalnie badani uczniowie lubią się uczyć. Na pytanie zamknięte: „Czy lubisz się uczyć?” (67,4%) 178 uczniów wybrało odpowiedź „tak, lubię się uczyć wszystkiego”, 52 (19,7%) „tak, lubię się uczyć, ale tylko tego, co chcę”, 33 (12,5%) „to, zależy”, i tylko jeden uczeń odpowiedział, że nie lubi się uczyć. Warto jednak zaznaczyć, że liczba deklaracji uczniów „to, zależy” wzrasta w zależności od powtarzania przez nich klasy (tabela 2). Wśród uczniów, którzy powtarzali klasę raz, odpowiedź tę wybrało 13,8%, natomiast wśród, tych którzy powtarzali dwa razy, prawie dwukrotnie więcej – 24,1%. Ciekawe jest jednak to, że odpowiedź „tak, lubię się uczyć wszystkiego” nieznacznie więcej wybrało uczniów, którzy powtarzali klasę raz (71,3%), niż tych, którzy nie powtarzali ani razu (66,9%). Natomiast odpowiedź „nie lubię się uczyć” jako jedyny wybrał uczeń powtarzający klasę więcej niż dwa razy.

Tabela 2. Deklaracja powtarzana klasy a lubienie uczenia się.

Czy lubisz się uczyć?	Czy powtarzałeś klasę?								Ogółem	
	nigdy		tak, raz		tak, dwa razy		tak, więcej niż dwa razy			
	częstość	%	częstość	%	częstość	%	częstość	%	częstość	%
Tak, lubię się uczyć wszystkiego	93	66,9	67	71,3	17	58,6	1	50	178	67,4
Tak, lubię się uczyć, ale tylko tego, co chcę	33	23,7	14	14,9	5	17,2	0	0	52	19,7
To zależy	13	9,4	13	13,8	7	24,1	0	0	33	12,5
Nie, nie lubię się uczyć	0	0	0	0	0	0	1	50	1	0,4
Ogółem	139	100	94	100	29	100	2	100	264	100

Źródło: badania własne.

W świetle danych statystycznych w 2012 roku do szkół uczęszczało zaledwie 69,4% dzieci w wieku szkolnym 6–14 lat, a 18% nigdy nie uczęszczało do szkoły (INSTAT 2014: XI)⁵, zasadne jest zatem pytanie skierowane do uczniów: „Dlaczego chodzisz do szkoły?” (tabela 3). Spośród podanych do wyboru odpowiedzi uczniowie najczęściej (93,3%) wybierali odpowiedź „W przyszłości chcę mieć dobrą pracę”, następnie (54,3%) „Chcę się nauczyć czegoś nowego” oraz (54%) „To mój obowiązek”. Po około 25% uczniów wybrało odpowiedzi „Wolę chodzić do szkoły, niż zostać w domu” oraz „Wolę chodzić do szkoły, niż pracować”. Zaledwie 1,9% respondentów (5 osób) wybrało odpowiedź „Rodzice mi każą”. Uczniowie wszystkich poziomów edukacji najczęściej wybierali odpowiedź „Chcę mieć dobrą pracę”, warto jednak zauważyć, że im wyższy szczebel edukacji, tym mniejszy odsetek osób pomijających tę odpowiedź. Charakterystyczne jest również to, że odpowiedzi „Wolę chodzić do szkoły, niż zostać w domu” i „Wolę chodzić do szkoły, niż pracować” najczęściej wybierali uczniowie najmłodszy, spośród których odpowiednio 52% i 51% je zaznaczyło, natomiast wśród starszych kolegów odpowiednio zaledwie 22% i 7,4% w gimnazjum oraz niecałe 7% i 12% w liceum. Można przypuszczać, że starsi uczniowie ukierunkowani są przede wszystkim na zdobycie po zakończeniu edukacji odpowiednich kwalifikacji oraz dobrej pracy. Natomiast młodszy cieszą się z możliwości chodzenia do szkoły.

⁵ W miastach % uczących się dzieci wynosił 85,5%, a na wsiach zaledwie 66%. Należy jednak zauważyć, że w latach wcześniejszych więcej dzieci chodziło do szkół – w 2004 roku do szkół uczęszczało 93,3% dzieci, w 2006 roku – 96,2%, niestety w 2010 roku już tylko 73,4%. Niewątpliwie do spadku liczby dzieci uczących się w szkołach przyczynił się trwający przez pięć lat (2009–2014) kryzys polityczny na Madagaskarze. INSTAT (2014), *Enquête National sur le suivi des indicateurs des OMD (2012–2013)*, Objectif: 2, s. XI, http://www.instat.mg/pdf/ensomd-2012-2013_2.pdf, dostęp z dnia 30.05.2015 r.

Tabela 3. Przyczyny uczęszczania do szkoły.

Dlaczego chodzisz do szkoły?	Klasa						Ogółem wybrał (%)
	5 klasa – szkoła podstawowa (%)		BEPC – gimnazjum (%)		BAC – liceum (%)		
	Nie wybrał	Wybrał	Nie wybrał	Wybrał	Nie wybrał	Wybrał	
Chcę się nauczyć czegoś nowego	56,5	43,5	37	63	11,6	88,4	70,2
To mój obowiązek	42,4	57,6	59,3	40,7	45,2	54,8	54,3
Rodzice mi każą	95,7	4,3 (4)	100	0	99,3	0,7 (1)	1,9
W przyszłości chcę mieć dobrą pracę	13 (12)	87	7,4 (2)	92,6	2,7 (4)	97,3	93,2
Wolę chodzić do szkoły, niż zostać w domu	47,8	52,2	77,8	22,2	93,2	6,8	24,2
Wolę chodzić do szkoły, niż pracować	48,9	51,1	92,6	7,4	87,7	12,3	25,3
Inne	100	0	92,6	7,4 (2)	94,5	5,5 (8)	3,8

Źródło: badania własne; % w kolumnach nie sumuje się do 100%, ponieważ respondenci mieli możliwość wyboru 3 odpowiedzi.

Jeżeli chodzi o aspiracje edukacyjne uczniów malgaskich, to są one wysokie (tabela 4). Żaden z respondentów nie chce zakończyć edukacji na poziomie dyplomu gimnazjalnego. 6% uczniów chce uzyskać świadectwo zawodowe w zakresie specjalizacji ogólnej⁶, 15% – dyplom maturalny ogólny, 8,3% – maturę technologiczną, 34% – dyplom starszego technika⁷, a 27,5% respondentów pragnie uzyskać dyplom wyższej uczelni. Pozostali uczniowie 7,2% nie mają dokładnie sprecyzowanych aspiracji edukacyjnych, wiedzą tylko, że chcą uzyskać dyplom zawodowy.

Tabela 4. Deklaracja oczekiwanego poziom edukacji przez uczniów.

	częstość	procent
Świadectwo zawodowe w zakresie specjalizacji ogólnej (Brevet d'études professionnelles – BEP)	16	6,0
Dyplom maturalny – ogólny	42	15,8
Matura technologiczna (Bac T)	22	8,3
Dyplom starszego technika (Brevet de technicien supérieur BTS)	90	34,0
Studia wyższe	73	27,5
Nieokreślony dyplom zawodowy	19	7,2
Ogółem	263	99,2
Systemowe braki danych	3	1,2

Źródło: badania własne.

Uczniowie klas piątych w większości (71%) pragną zdobyć dyplom starszego technika, 19,6% chce zdać maturę technologiczną, 4,4% maturę ogólną. Wśród gimnazjalistów preferencje są bardziej zróżnicowane – 33% chce uzyskać dyplom starszego technika, 26% – świadectwo zawodowe, 14,8% pragnie podjąć studia,

⁶ Można je uzyskać po dwóch–trzech latach nauki w Centrach Formacji Zawodowej po szkole gimnazjalnej.

⁷ Jest to dyplom III stopnia we francuskim systemie dyplomowym. Można go uzyskać po 3 latach nauki w szkołach pomaturalnych. Nauka obejmuje również staże zawodowe.

a 11% chce zdać maturę technologiczną. Studia wyższe najczęściej wybierane są przez uczniów klas maturalnych (47,2%), 25,7% z nich chce zakończyć edukację po ukończeniu szkoły, w której aktualnie się uczą, 11% pragnie zdobyć dyplom starszego technika, natomiast 11% chce zdobyć bliżej nieokreślony dyplom zawodowy.

W tym pytaniu, przy odpowiedziach maturzystów, istotne znaczenie ma miejsce przeprowadzenia badania (tabela 5). Połowa maturzystów z Antsirabe (55%), a tylko 33% z Miandrivazo zaznaczyło chęć podjęcia studiów wyższych. 22% uczniów z Miandrivazo marzy o zdobyciu dyplomu starszego technika, natomiast tylko 2,2% maturzystów z Antsirabe. Ci ostatni częściej (32%) niż uczniowie z Miandrivazo (14%) wybierają możliwość zakończenia edukacji po zdaniu matury. Prawie 20% uczniów z Miandrivazo wskazuje na chęć zdobycia dyplomu zawodowego. Wybory maturzystów niewątpliwie podyktowane są możliwościami realizacji planów edukacyjnych oraz podjęcia pracy w miejscu zamieszkania. Antsirabe jest dużym miastem przemysłowym, położonym na Płaskowyżu, który stanowi najlepiej rozwiniętą część kraju. Zatem szansa na podjęcie studiów przez uczniów z Antsirabe jest dużo większa niż maturzystów z Miandrivazo. Miandrivazo to nieduże miasteczko, stolica okręgu, położone w odległości 200 km od Płaskowyżu. Również objęcie posady urzędniczej z dyplomem maturalnym jest dużo łatwiejsze w Antsirabe. Znacznie częstszy wybór dyplomu starszego technika czy dyplomu zawodowego niż dyplomu maturalnego lub studiów wyższych przez maturzystów z Miandrivazo jest zatem zgodny z możliwościami znalezienia przez nich zatrudnienia po zakończeniu edukacji. Warto przypomnieć, że dla prawie wszystkich licealistów (97%) głównym celem edukacji jest znalezienie dobrej pracy.

Tabela 5. Deklaracja oczekiwanego poziomu edukacji przez uczniów wg miejsca badania.

Poziom edukacji	Miandrivazo		Antsirabe	
	częstość	procent	częstość	procent
Świadectwo zawodowe w zakresie specjalizacji ogólnej (Brevet d'études professionnelles – BEP)	3	5,3	4	4,5
Dyplom maturalny – ogólny	8	14,0	29	32,6
Matura techniczna (Bac T)	1	1,8	0	0
Dyplom starszego technika (Brevet de technicien supérieur BTS)	13	22,8	2	2,2
Studia wyższe	19	33,3	49	55,1
Nieokreślony dyplom zawodowy	11	19,3	5	5,6
Ogółem	55	96,5	89	100
Systemowe braki danych	2	3,5	–	–

Źródło: badania własne.

Uczniowie malgascy w większości (57,4%) są pewni, że uda im się osiągnąć wymarzony poziom edukacji, w tym 50,6% nie miała w tej kwestii żadnych wątpliwości. 28,7% respondentów nie ma pewności, czy im się uda (możliwe, że tak), a tylko 10,6% odpowiada, że nie uda im się. Pewność uczniów maleje jednak wraz z wyższym poziomem edukacji (tabela 6). 86% uczniów klasy piątej jest pewnych osiągnięcia wymarzonego poziomu edukacji. Ale już tylko 63% gimnazjalistów i zaledwie 26% licealistów. W tej ostatniej grupie najwięcej uczniów ma wątpliwości (41,8%) oraz odpowiada, że nie uda im się (16,4%). Płeć respondentów nie różnicuje odpowiedzi.

Tabela 6. Wymarzony poziom edukacji w opinii uczniów z podziałem na klasę.

Jak myślisz, czy uda ci się osiągnąć ten poziom edukacji, który chcesz?	Klasa piąta szkoła podstawowa		Klasa trzecia gimnazjum		Klasa maturalna	
	częstość	procent	częstość	procent	częstość	procent
Na pewno tak	79	85,9	17	63,0	38	26,0
Raczej tak	1	1,1	–	–	17	11,6
Możliwe, że tak	6	6,5	9	33,3	61	41,8
Raczej nie	–	–	–	–	19	13,0
Na pewno nie	4	4,3	–	–	5	3,4
Brak odpowiedzi	2	2,2	1	3,7	6	4,1
Ogółem	92	100	27	100	146	100,0

Źródło: badania własne.

Podobnie jak w przypadku pytania „Czy lubisz się uczyć?” pewność co do osiągnięcia wymarzonego poziomu edukacji maleje w zależności od tego, czy uczeń powtarzał klasę (tabela 7). 62,4% uczniów, którzy nigdy nie powtarzali klasy, jest pewna, że uda im się osiągnąć ten poziom edukacji, który chcą. Natomiast wśród uczniów, którzy raz powtarzali klasę, odsetek ten wynosi już tylko 46,2%. Spośród 28 uczniów, którzy deklarują, że nie uda im się (raczej nie i na pewno nie) większość (57%) przynajmniej raz powtarzało klasę.

Tabela 7. Deklaracja powtarzania klasy a pewność osiągnięcia wymarzonego poziomu edukacji.

Jak myślisz, czy uda ci się osiągnąć ten poziom edukacji, który chcesz?	Czy powtarzałeś klasę?								Ogółem	
	nigdy		tak, raz		tak, dwa razy		tak, więcej niż dwa razy			
	częstość	%	częstość	%	częstość	%	częstość	%	częstość	%
Na pewno tak	83	62,4	42	46,2	9	31	0	0	134	52,5
Raczej tak	7	5,3	6	6,6	5	17,2	0	0	18	7,1
Możliwe, że tak	31	23,3	31	34,1	11	37,9	2	100	75	29,4
Raczej nie	10	7,5	6	6,6	3	10,3	0	0	19	7,5
Na pewno nie	2	1,5	6	6,6	1	3,4	0	0	9	3,5
Ogółem	133	100	91	100	29	100	2	100	255*	100

Źródło: badania własne.; * 10 uczniów nie odpowiedziało na pytanie Jak myślisz, czy uda Ci się osiągnąć ten poziom edukacji, który chcesz?

Ostatnie pytanie ankiety było otwarte. Uczniowie mieli odpowiedzieć, dlaczego uda się im osiągnąć wymarzony poziom edukacji. W odpowiedziach uczniowie wyrażali niekiedy także swoje wątpliwości w tej kwestii. Odpowiedzi zostały podzielone na sześć kategorii – „dobrze się uczyć, staram się”, „dobra praca, chcę być kimś”, „wiara we własne możliwości – młody, inteligentny”, „rodzice mnie wspierają”, „brak pieniędzy, starzy rodzice” oraz „inne”. Na pytanie nie udzieliło odpowiedzi aż 44 uczniów (16,6%).

Uczniowie najczęściej (37%) odpowiadali, że uda im się zdobyć wymarzone wykształcenie, ponieważ dobrze się uczą i bardzo się starają, aby osiągnąć dobre wyniki. Dziewczynka, 16 lat, z gimnazjum: „Ponieważ wkładam wiele wysiłku w swoją naukę i robię co w mojej mocy, żeby nie opuszczać szkoły”. Licealista, 18 lat: „Ponieważ każdego dnia wkładam maksymalnie wszystkie siły w naukę. W głowie mam cały czas myśl «Pomóż sobie, a Bóg Ci pomoże»”. Licealista, 17 lat: „Ponieważ bardzo lubię się uczyć”.

Kolejną kategorią odpowiedzi (14,7%) była wiara we własne możliwości – uda im się osiągnąć wymarzony poziom edukacji, ponieważ są inteligentni, młodzi. Gimnazjalista, 14 lat: „Jestem pewny swojego poziomu”. Licealistka, 21 lat: „Ponieważ jeśli będę cały czas trzymała się idei, że uda mi się, to nic mnie nie odciągnie od tego, żeby zdobyć wymarzony poziom nauczania”. Licealistka, 18 lat: „Ponieważ jestem inteligentna”. Licealistka, 17 lat: „Szczepnie myślę, że mogę być na górze. Poza tym rodzina mnie wspiera”. Licealistka: „Chcę być osobą cywilizowaną, inteligentną i myślę, że jestem w stanie osiągnąć ten poziom edukacji, który chcę”.

Ważną kategorię odpowiedzi (12,5%) stanowiły te, w których uczniowie wskazywali na poczucie wsparcia ze strony rodziców zarówno w wymiarze psychologicznym, jak i finansowym, bez którego kontynuacja edukacji byłaby niemożliwa. Uczniowie wyrażali wiarę w to, że rodzice wszystko zrobią, żeby mogli się uczyć. Gimnazjalista, 14 lat: „Jestem pewny, ponieważ rodzice mnie wspierają cały czas i są gotowi mi pomóc”. Gimnazjalistka, 14 lat: „Ponieważ rodzice we mnie wierzą”. Licealista, 19 lat: „Ponieważ radością moich rodziców są moje sukcesy, jak mi się uda”.

Motywacją uczniów do wytrwania w nauce jest również chęć zdobycia dobrej pracy i „bycia kimś” w przyszłości (8,3%). Respondenci uczą się, ponieważ chcą mieć lepsze życie. Gimnazjalista, 15 lat: „Żeby móc wyżywić moją rodzinę i dla mojej przyszłości”. Gimnazjalistka, 14 lat: „Bo chcę mieć lepsze życie”. Licealista, 18 lat: „Ponieważ chcę mieć dobrą pracę, a także moim marzeniem jest być inżynierem”.

Uczniowie (4,1%), którzy odpowiadali, że być może uda im się kontynuować edukację, wskazywali, że istotną przeszkodą w realizacji tego planu jest wiek rodziców lub po prostu brak pieniędzy. Licealista, 20 lat: „Ponieważ moim pragnieniem jest osiągnąć swoje cele, ale moja mama nie ma pieniędzy, żeby mnie wspierać”. Licealistka, 19 lat: „To zależy od pieniędzy moich rodziców”. Natomiast wśród kategorii „inne” były odpowiedzi, że to zależy od woli Boga lub: „uczę się dobrze, żeby nie zmarnować pieniędzy rodziców”, „teraz się uczę, bo jestem młody, potem będę utrzymywał rodziców”.

Tabela 8. Przyczyny osiągnięcia wymarzonego poziomu edukacji.

	Klasa piąta		gimnazjum		liceum		Ogółem [*]	
	częstość	%	częstość	%	częstość	%	częstość	%
Dobrze się uczę, staram się	67	73,6	6	30	25	22,7	98	44,3
Dobra praca, chcę być kimś	5	5,5	5	25	12	10,9	22	10
Wiara we własne możliwości, inteligentny, młody	10	11	4	20	25	22,7	39	17,6
Rodzice mnie wspierają	1	1,1	3	15	29	26,4	33	14,9
Brak pieniędzy, starzy rodzice	1	1,1	2	10	6	5,5	9	4,1
Inne	7	7,7	0	0	13	11,8	20	9
Ogółem	91	100	20	100	110	100	221 ^{**}	100

Źródło: badanie własne; ^{*} uczniowie, którzy udzielili odpowiedzi na pytanie; ^{**} na pytanie nie udzieliło odpowiedzi 44 uczniów (16,6%).

Podobnie jak w przypadku wcześniejszych pytań, odpowiedzi uczniów były zróżnicowane ze względu na klasę (tabela 8). Spośród uczniów klasy piątej szkoły podstawowej prawie $\frac{3}{4}$ (73,6%) wybrało odpowiedź, że uda im się osiągnąć wymarzony poziom edukacji, bo „dobrze się uczę, staram się”. Odpowiedzi uczniów dwóch pozostałych klas były bardziej zróżnicowane. Uczniowie gimnazjum również najczęściej (30%) wybierali odpowiedź „dobrze się uczę, staram się”, ale obok tej odpowiedzi również częste były odpowiedzi „chcę mieć dobrą pracę, chcę być kimś” (25%) oraz „wiara we własne możliwości” (20%). Jeżeli chodzi o opinię licealistów, to najważniejszym czynnikiem umożliwiającym im kontynuację edukacji jest wsparcie ze strony rodziców (26%). Wydaje się, że w tym wieku uczniowie mają pełną świadomość ogromnych kosztów, które są związane z ich edukacją, a także tego, że bez akceptacji ze strony rodziców nie będą w stanie kontynuować nauki. Kolejnymi odpowiedziami były „dobrze się uczę, staram się” oraz „wiara we własne możliwości”, które wybrało po 27% licealistów.

Podsumowanie

Aspiracje edukacyjne badanych uczniów, biorąc pod uwagę niską jakość kształcenia na Madagaskarze, są niewątpliwie wysokie. Zaskakuje zwłaszcza duża pewność uczniów co do osiągnięcia ich wymarzonego poziomu edukacji. Warto jednak zaznaczyć, że fakt powtarzania choć raz nauki w tej samej klasie obniża nieznacznie zarówno chęć do nauki, jak i wiarę w możliwość osiągnięcia wymarzonego poziomu edukacji. Można również przypuszczać, że możliwość chodzenia do szkoły i w dodatku do dobrej, prywatnej szkoły katolickiej, daje uczniom nadzieję na osiągnięcie sukcesu edukacyjnego i rodzi w nich poczucie własnej wartości w stosunku do nieuczęszczających do szkół rówieśników. Natomiast odpowiedzi maturzystów mogą świadczyć o ich dojrzałości. W pełni zdają sobie sprawę, że tylko dzięki wsparciu ze strony rodziców mogą i ewentualnie będą mogli w przyszłości kontynuować edukację szkolną. Również wybór dalszej ścieżki edukacyjnej wskazuje na to, że jest to przez nich przemyślana decyzja, która w przyszłości pozwoli im znaleźć pracę.

Bibliografia

- INSTAT Institut National de la Statistique (2014), *Enquête National sur le suivi des indicateurs des OMD (2012–2013), Objectif: 2*, Antananarivo, s. XI, http://www.instat.mg/pdf/ensomd-2012-2013_2.pdf [dostęp: 30.05.2015].
- COFEMEN (2008) PASEC: *Quelques pistes de réflexion pour une éducation primaire de qualité pour tous. Rapport Madagascar 2008*.
- COFEMEN (2013) *Synthèse des résultats PASEC VII, VIII et IX, Conférences des Ministres de l'Éducation des Pays ayant le Français en partage*, Dakar.
- Radasimalala V. (2014), *Examen – Les taux de réussite au BEPC oscillent entre 30 et 50%*, „L'Express de Madagascar”, sierpień 2014.
<http://www.lexpressmada.com/blog/actualites/examen-les-taux-de-reussite-au-bepc-oscillent-entre-30-et-50-15211> [dostęp: 30.09.2015].
- Ratsiazio L., (2014), *Baisse spectaculaire du niveau des élèves*, „Madagascar Tribune” lundi 29 septembre 2014.
<http://www.madagascar-tribune.com/Baisse-spectaculaire-du-niveau-des,20291.html> [dostęp: 30.05.2015].
- UNESCO (2012), *Opportunities lost: The impact of grade repetition and early school leaving*, <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/ged-2012-en.pdf> [dostęp: 30.05.2015].
- Unesco (2015) *Examen national 2015 de l'Éducation pour tous. Madagascar*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002317/231749f.pdf>.
- United Nations (2015), *The Millennium Development Goals Report 2015*, Nowy Jork 2015, [http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf).